

Rausa

**Erfgoedtijdschrift voor Borchtlombeek, O.L.V.-Lombeek, Pamel en Strijtem
Verschijnt 8 maal per jaar. Achtste jaargang nr. 3, juni 2020**

Rausa

Erfgoedtijdschrift voor
Borchtlombeek, O.L.V.-
Lombeek, Pamel en Strij-
tem

Secretariaat en verant-
woordelijke uitgever:
Erfgoed Rausa, Varing 40,
1760 Pamel
www.rausa.be

Werkten mee aan dit
nummer: Bart Caulier, Jan
De Mont, Herman Van
Herreweghen, Amy Roo-
sens, Jozef Van Langen-
hove.

Eindredactie:
Kristien Hemeryckx en
Walter Evenepoel

Iedere auteur is verant-
woordelijk voor haar/zijn
bijdragen.

Je kan je gratis abonneren
op de digitale versie van
Rausa door een eenvoudig
bericht te sturen naar
erfgoed.rausa@gmail.com

Bankrelatie:
BE 97 8601 1557 2549

©
Zonder voorafgaande toestem-
ming van Erfgoed Rausa mag
niets uit deze uitgave worden
verveelvoudigd en/of openbaar
worden gemaakt door middel
van druk, fotokopie of op welke
andere wijze dan ook.

om te beginnen...

Rausa verschijnt in februari, april, juni, augustus, sep-
tember en december in digitale versie en op aanvraag
in gedrukte versie. De digitale nummers zijn gratis.
Wie een gedrukte versie wil, kan zich in december
2020 abonneren voor de volgende jaargang. **In de
loop van het jaar worden geen nieuwe gedrukte
abonnementen genoteerd.**

Wie zelf artikels wil schrijven of beeldmateriaal wil be-
zorgen is hartelijk welkom. De bijdragen graag inleve-
ren een maand voor de datum van verschijnen.

Redactieadres:

Erfgoed Rausa, Varing 40, 1760 Pamel,
rausa@skynet.be, 0473 11 25 00

Abonneeradres: erfgoed.rausa@gmail.com

Inhoud van dit nummer:

Blz. 2	Om te beginnen
Blz. 3	Op de plaats... rust.
Blz. 4	Achteruit en vooruit
Blz. 5	Lam Gods met Pamel's geld betaald
Blz. 10	Anderhalve eeuw harmonische klanken
Blz. 14	'Meester' Frans
Blz. 19	Klap van hier: de solist
Blz. 20	De molen van Kattem in poëzie

Op de voorpagina: 'Lockdown'. Jan De Mont maakte deze foto
v.d. kasteelpoort in Strijtem, langs de Kristus Koninglaan`

Op de plaats... rust.

Het is niet meer wat het geweest is, en het zal nooit meer worden wat het was. Eén minuscuul virusje kreeg voor elkaar want sinds mensenheugenis niet meer voorviel. Een gedwongen 'op de plaats ... rust' op vele vlakken, met fijne en minder aangename gevolgen.

Grootmoeder, op gezegende leeftijd en kloek, kranig en vastberaden het virus buiten de muren van haar serviceflat te houden, is héél stellig: voor haar en haar familie, wonend en werkend op de boerderij, diep weggeborgen in de Westhoek, was de Tweede Wereldoorlog relatief makkelijker te behappen dan de Corona-strijd vandaag. Ongetwijfeld heeft de tijd na 75 jaar de scherpste kantjes van de nare herinneringen afgevijld, en hakt het sociale isolement er nu danig hard in, maar het stemt toch tot nadenken.

Onbezorgd winkelen, onbelemmerd een uitstapje maken, op bezoek gaan bij vrienden... Vinden we het leven dat we evident vonden vóór de invoering van de draconische maatregelen om de Covid-verspreiding in te dijken, ooit terug?

Terwijl wetenschappers het onderzoek naar een vaccin met haastige spoed voortzetten, wennen we met z'n allen aan het nieuwe normaal en proberen we gehoor te geven aan de oproep 'eet meer Belgische pat-taten', om naast de melkplas en de boterberg geen aardappel-hoogvlakte te laten ontstaan.

"De toestand is hopeloos, maar niet ernstig." Zo pretendeert, met veel ironie, een legendarisch komisch programma op Radio 1, dat recent nieuw leven ingeblazen werd. Op zondagavond brengen verschillende columnisten wat relativering in deze moeilijke tijden. Toch gloort er een nieuwe toekomst. De vrees voor een nieuwe besmettingspiek blijft dan wel sluimerend aanwezig, stelselmatig zwaaien steeds weer meer poorten en deuren weer open.

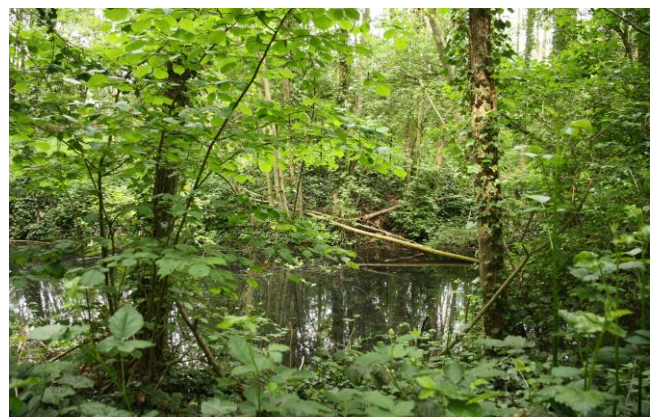
Wat me blij maakt: er sijpelt ook geregeld klein doch fijn opbeurend nieuws binnen. Onze ecologische voetafdruk verschrompelt, de natuur herademt. In de Brugse reien, helder als nooit tevoren, floreert de karperpopulatie. En de moestuinders en thuisbakers zien steeds meer enthousiastelingen de rangen versterken. Maar ook dit: we gaan massaal op verkenning in eigen buurt. We worden geprikkeld om er meer over te we-

ten te komen. Dat merken we ook bij Rausa. Zo leidde het artikel "80 jaar geleden werd De Slag om de Dender gestreden.", dat recent op een regionale nieuwswebpagina verscheen, tot massaal veel reacties en vragen in de mailbox van Rausa. Het werd van de weeromstuit ook een pak drukker op de trage wegen van en naar deze bewaarde stukjes oorlogsverleden. Of zoals een lezer het ons schreef: "Het was leerrijk. Eigenlijk moeten wij niet naar het buitenland, terwijl in onze (buur)gemeenten zoveel te zien is." Uiteraard beamen we volmondig deze beschouwing!

Eén ding staat bij dit alles als een paal boven (door de extreem droge lente dit jaar) laagstaand water: we schrijven met zijn allen aan een gloednieuw hoofdstuk van de vaderlandse geschiedenisboeken. Maakt u ook foto's die getuigen welke invloed de Corona-maatregelen hebben op onze eigen buurt? Beelden die het verschil met pré-virus-tijden duidelijk illustreren? Documenteer & bewaar uw archief met de nodige zorg! Zo zullen de Rausa-vorsers van de toekomst een erfgoedtijdschrift kunnen vullen met de Corona-historie onder de ronkende titel "50 jaar geleden werd De Slag om Corona" gestreden.

Tot de nieuwe generaties het heft in handen nemen, zorgt de huidige redactie-ploeg – bij leven en welzijn – ervoor dat u regelmatig een boeiend tijdschrift voorgeschoteld krijgt. Hierbij alweer nummer 3 van deze jaargang. Geniet vanuit uw luie quarantainezetel, of vanuit welk stekje dan ook, van deze gevarieerde Rausa-editie. Veel leesplezier!

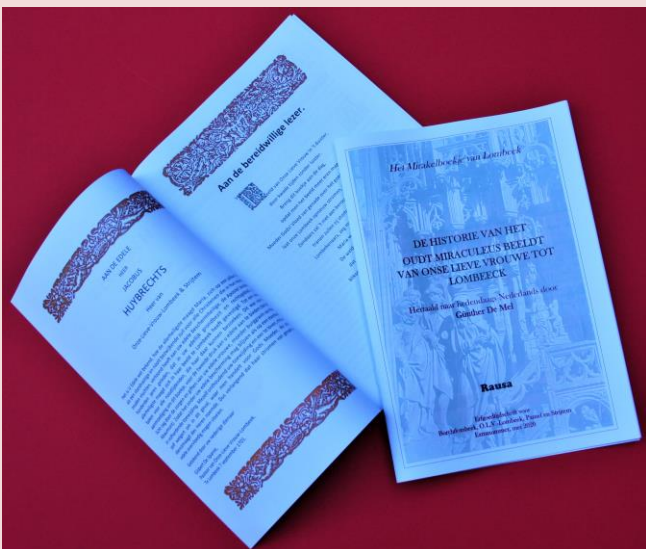
Bart Caulier

Gewoonlijk beginnen we elk nieuw nummer met een **terugblik** op onze activiteiten en een vooruitblik op wat we op de sporen willen zetten. Over die terugblik kunnen we kort en bondig zijn: wij hebben ons **archief** in de erfgoedkelder helemaal op orde gebracht, alles netjes opgelijst en in Excelbestanden opgeslagen en de schabben geschikt zodat we klaar staan om ooit, wanneer 'de maatregelen' versoepelen, onze bezoekers weer uit te nodigen op onze maandelijkse opendeurdag.

Wij hebben ook een eerste **Algemene Vergadering** digitaal gehouden. Het blijft wennen, maar toch, we voelen bij al onze medewerkers heel veel goesting om ook in de beslotenheid van onze werkkamers te werken aan artikels, fotoverzamelingen, schriftelijke interviews enz.

We hebben de **Erfgoeddag** toch nog wat kunnen vieren met het verspreiden van ons themanummer én we hebben, bij wijze van verrassing, ook het eeuwenoude 'mirakelboekje van Lombeek' digitaal cadeau gedaan aan onze abonnees. De 'hertaling' naar hedendaags Nederlands door Günther De Mel viel bij nogal wat mensen zo in de smaak, dat wij ook een klein aantal exemplaren hebben laten drukken. Wie zo'n boekje wil, schrijft zes euro over op BE 97 8601 1557 2549 van Rausa, met de vermelding 'mirakelboekje' en als je duidelijk je adres vermeldt, bezorgen we je dit curiosum binnen de kortste keren.

En dan nu de blik **vooruit**...

Wat we onze lezers al zeker kunnen beloven is, dat we nog voor vele edities boeiende artikels in de pijplijn hebben. Ophokplicht of niet, op je Rausatijdschrift mag je vertrouwen!

Zo fier als we in Rausa 1 van dit jaar ons gevarieerd programma voorstelden, zo onzeker zijn we nu over hoe het allemaal zal verlopen. Wij hopen dat we bij de versoepeling die er aankomt half juni, de mogelijkheid krijgen om de **Open Monumentendag** min of meer op de geplande wijze te laten verlopen. Plaats van het gebeuren wordt 'Villa Kapelleweide'.

Toen wij enkele jaren geleden bij de bezoekers van de Open Monumentendag peilden naar de voorkeur, welk monument we eens zouden moeten behandelen, dan stond dit pand bovenaan het lijstje. Wij hebben intussen heel goede contacten gelegd met de huidige eigenaars, de familie Ronse, en wij mogen op het domein de erfgoedliefhebbers uitnodigen op zondag 13 september. Wij kunnen nu niets anders dan hoopvol uitkijken naar de modaliteiten die de overheid zal opleggen in verband met het organiseren van publieke activiteiten. Maar... de brochure die komt er hoe dan ook! Misschien kun jij er zelf een bijdrage toe leveren. Heb jij familiekiekjes (liefst uit de oude doos) waarop jij of je vrienden poseren in het landschap van 'den hohen berg', heb je een boeiend verhaal of een pittige anekdote over deze site, laat het ons weten. Waarschijnlijk komt jouw bijdrage dan ook in het heel bijzondere boekje dat we op 13 september (dankzij de steun van het Gemeentebestuur en de Cultuurraad) zullen aanbieden. Info naar: rausa@skynet.be of 0473 11 25 00.

Het Lam Gods, met Pamel's geld betaald

Met een wrang gevoel berg ik het pakje kaarten op in een omslag. Met grote letters noteer ik: waardeloos door Corona. Een paar tientallen toegangsbewijzen voor concerten, opvoeringen en tentoonstellingen, vele uren cultureel en artistiek genot die onvervuld worden opgeborgen. Misschien nog het meest van al rouw ik omdat ook 'Van Eyck. Een optische revolutie' een waardeloos papiertje is geworden. Net als duizenden andere kunstliefhebbers keek ik ernaar uit om de onevenaarbare kunstverzameling in Gent te gaan bewonderen. Het zou niet alleen een opwindende ervaring zijn omwille van de geniale schilderijen, maar stiekem ook een beetje omdat het centrale meesterwerk, 'Het Lam Gods' een onmiskenbare Pamel'se connectie heeft. Herman Van Herreweghen schreef hierover een boeiende studie. Wij gingen er met hem (op veilige afstand) over doorbomen...

Herman Van Herreweghen nam de voorbije maanden twee boeken door waarin de opdrachtgever van het Lam Gods aan bod komt. Een eerste publicatie die hij doornam is dé kaskraker van het voorbije boekenseizoen 'De Bourgondiërs' van Bart Van Loo (op 15 december te gast bij Rausa!!!). Wij vroegen Herman of de auteur een antwoord heeft op de vraag waarom precies Joos Vijd de opdrachtgever werd van de triptiek.

"Van Loo geeft zelfs meerdere verklaringen. "De Bourgondiërs" is niet louter klassieke geschiedenis, het is ook kunstgeschiedenis. Wie iets afweet van de veertiende en vijftiende eeuw, legt meteen het verband met de Vlaamse Primitieven en wie zegt Vlaamse Primitieven, denkt meteen aan de gebroeders Van Eyck en het Lam Gods. Filips de Goede, die het langst regeerde van alle Bourgondische hertogen, namelijk van 1419 tot 1467, had als hofschilders de gebroeders Van Eyck. In het hoofdstuk 'Schoonheid en vrede' vraagt Bart Van Loo zich af hoe het komt dat Joos Vijd de opdrachtgever van het Lam Gods is geworden. Wilde hij de herinnering aan de schande van zijn vader uitwissen?"

Joos Vijd en zijn echtgenote hadden het gelukkige idee om de opdracht van het Lam Gods toe te wijzen aan één van de talentrijkste meesters van hun tijd. Hubert Van Eyck stierf echter in 1426 en het werk aan het Lam Gods lag enige tijd stil. Zijn broer Jan nam de opdracht over, maar was zo druk in de weer voor Filips de Goede, dat hij pas na zijn terugkeer uit Portugal de tijd vond om het schilderij te voltooien.

Joos Vijd was zeker geen vreemde voor Filips de Goede. In de zomer van 1425 maakte hij deel uit van het hertogelijk gevolg dat in Den Haag zou pleiten voor de vrede tussen Filips de Goede en Jacobus van Beieren. Zijn vader mocht dan in ongenade zijn gevallen bij Filips' grootvader (Filips de Stoute), zelf was de Gentse poorter er in geslaagd zich goed op te werken. Een jaar na de installatie van het Lam Gods in één van de straalkapellen van de St. Janskerk, werd hij voorschepen van de Keure en was hij in zekere zin burgemeester van Gent."

Filips de Goede, zoals hij afgebeeld staat op de voorpagina van 'De Bourgondiërs'

In zijn uitgebreide bespreking van het boek gaat Herman ook in op het gebrek aan belangstelling waarop de zijpanelen van de triptiek aanvankelijk konden rekenen. Ook de prangende vraag wat nu precies de band was tussen Vijd en Pamel wordt beantwoord. Heel wat van die elementen komen echter ook voor in het tweede luik van zijn lijvig artikel. Daarin bestudeert hij een boek dat in 2019 is uitgegeven door het Davidsfonds en geschreven werd door Jonas Bruyneel: *Vijd, het verdriet van het 'Lam Gods'*.

"Omdat bij 'Vijd' de voornaam ontbrak en gezien de ondertitel, dacht ik dat het boek uitsluitend over Joos Vijd, de opdrachtgever van het Lam Gods, zou gaan. Maar zo is het niet. In feite bevat dit boek de geschiedenis van twee generaties Vijd, een ambitieuze turfhandelaarsfamilie die zich in korte tijd had opgewerkt tot de elite van het Bourgondische Vlaanderen. De Vijds vochten in de Gentse Opstand (1379-1385) en waren vriend aan huis bij Filips de Goede. Ze leverden burchtvoogden, schepenen en militairen. Het boek bestaat uit twee delen: Beveren (blz. 23-112) en Gent (blz. 115-244).

Het was niet mijn bedoeling het hele boek samen te vatten. Ik heb me beperkt tot de hoofdpersonages. Dit boek is een historische roman en als lezer denk je dan onmiddellijk: het zal vooral roman (= fictie) zijn en weinig historie. Maar dat klopt niet. Op het einde van het boek schrijft de auteur het volgende:

"Vijd blijft in grote mate 'non-fictie', de details moesten kloppen. Alle feiten zijn feiten in de ware zin van het woord. Wat ik zelf invulde, was de emotie."

We mogen dus aannemen dat de auteur het bij het rechte eind heeft wanneer hij (in tegenstelling tot wat de Brusselse archivaris Alphonse Wauters geschreven heeft) vaststelt dat Nicolaas Vijd (in het boek 'Clais' genoemd) niet vier, maar vijf kinderen had, nl. ook een Clais Vijd, zo genoemd naar zijn vader. Als oudste zoon was hij normaal de erfgenaam van de heerlijkheid Pamel, maar Clais overleed in december 1390.

In 1385 was hij samen met Deense, Zweedse, Pruisische, Hollandse, Brabantse en Vlaamse ridders de Litouwse heidenen gaan bestrijden en was hij te gast geweest

bij de ridders van de Duitse Orde. Zijn vader stichtte een kapel, maar hij verspreidde het christendom zoals hij dat best kon: met het zwaard.

Naast de 5 wettelijke kinderen uit zijn huwelijk met Amelberga van der Elst, had Clais Vijd sr. nog vier bastaardkinderen van Margaretha de Stubbelare: Lodewijk, Barbara, Maria en Margaretha. Eigenlijk hadden ze geen recht op de erfenis maar hij had blijkbaar hun moeder graag gezien en hij zou haar kinderen niet aan hun lot overlaten. Ieder van de vier ontving 42 ponden aan lijfrente, genoeg om comfortabel aan het leven te beginnen.

Na het overlijden van Clais Vijd sr. werd zijn zoon Christoffel heer van Pamel en Ledeberg. Dit wordt tot viermaal vermeld (blz. 149,150, 152 en 162). Christoffel had vijf kinderen: Jan (de oudste) en nadien nog drie dochters en een zoon, maar hij was nooit wettelijk getrouwd geweest en het waren dus allemaal onwettelijke kinderen, bastaarden.

*En dus kwam de oudste zoon Jan niet in aanmerking om na de dood van zijn vader hem op te volgen als heer van Pamel en Ledeberg en was Christoffels broer **Joos** dus de enige kandidaat om Clais op te volgen."*

Joos Vijd, zoals hij door Van Eyck werd afgebeeld op de dicht geplooiide triptiek, links onderaan

Herman Van Herreweghen vat vervolgens de hele levensloop samen van de wat malafide vader Clais, die kosten voor het onderhoud van het kasteel in Beveren (hij was er burchtvoogd en baljuw) fel overdreven had en flink wat uitgaven had vervalst. Door smeergeld was zijn creatieve boekhouding pas in 1390 aan het licht gekomen. Clais had het te bont gemaakt, hij had zo lang en gretig van zijn positie geprofiteerd dat Filips de Goede niet anders kon dan hem aan de deur zetten. Maar hij had voordien dus heel lang grote sier kunnen maken, o.a. als heer van Pamel en Ledeberg. En daar gaat Herman dus ook dieper op in.

"Het was mijn bedoeling na te gaan hoe ver de heerlijkheid Pamel-Ledeberg ter sprake zou komen. Dat begon in hoofdstuk 2, dat als titel heeft: "Heer van Pamel en Ledeberg". Maar die heer is hier nog Clais Vijd senior. Dat was in 1391, toen hij heer van Pamel en Ledeberg werd. Ik citeer:

"Zijn heerlijkheid strekte zich uit aan weerszijden van de Dender. Ze was bijna zeshonderd hectaren groot en had heel wat achterlenen. Het waren voor hem nog onbekende plaatsen: Hof te Berchem, Hof te Riehove... Clais werd van de ene dag op de andere heer van Pamel en Ledeberg. Opeens hadden zijn vroegere eigendommen zoals Hof ter Saksen nog weinig te betekenen. In Pamel sprak hij recht, zelfs de doodstraf als het moest. Meteen kregen zijn aankopen van de laatste jaren voor zijn zonen Joos en Christoffel betekenis. Geduldig had hij een indrukwekkend complex uitgebouwd in de Dendervallei met gebieden in Denderhoutem, Impegem en Okegem. Met Pamel en Ledeberg viel de puzzel in elkaar. Clais voelde zich hier thuis! De bescheiden landbouwdorpen, de Dender die erdoor meanderde en aan de oevers beuken en graasland. Vanuit het kasteel kon hij de abdij van Ninove zien. En als het weer echt goed zat, kon hij ook de torens van Dendermonde en Aalst zien. Hoe ouder hij werd, hoe meer hij beseftte dat zo'n dorpsheerlijkheid met landerijen, vee, boerderijen en een rivier die dat allemaal dooraderde, meer iets voor hem was; dat hij te veel van zijn tijd in Gent had doorgebracht. Er was genoeg te doen. Hij had intussen nog twee achterlenen bijgekocht. Pamel en Ledeberg groeiden. Hij had een bevolking om over te waken."

Het kasteel van Pamel, een tekening van J. De Dijn rond 1750, al zal het er in de tijd van Vijd enigszins anders hebben uitgezien.

Nadat hij uitgebreid heeft uitgelegd hoe Joos Vijd via zijn vader uiteindelijk de heerschappij over Pamel verkreeg, tekent Herman Van Herreweghen ook de figuur van Joos. Gaandeweg vernemen we heel wat over het Pamel van de vijftiende eeuw.

Wij konden opmaken dat Joos in 1430 vernam dat Isabella van Portugal (de derde echtgenote van Filips de Goede) voor de tweede keer zwanger was, net toen hij terugkeerde van een verblijf op Ledeberg. Jonas Bruyneel schrijft hierover het volgende:

"Het kasteel liet hij liever over aan de mensen daar. Hij was er dan wel heer, de persoonlijke band die hij voelde met Gent, die voelde hij daar niet. Hij was een heerser op papier. Hij besliste over beemden en bestrafte er misdaden, maar was er maar weinig fysiek aanwezig. Joos voelde zich thuis aan de Schelde. Aan de Dender kwam hij alleen als het nodig was. In het moeilijk te verwarmen kasteel, midden in dat beukenbos en bij dat onooglijk dorp, had hij net lang genoeg gebleven om orde op zaken te stellen."

Interessant in de vorige twee teksten is het volgende 'aan weerszijden van de Dender' en 'Hof te Riehove'. Beide teksten versterken de bewering van Gerard Van Herreweghen dat Pamel voor 1050 aan weerskanten van de Dender lag. Maar Pamel heeft heel wat terrein moeten prijsgeven na de verovering door de Vlaamse graven van Rijks-Vlaanderen, dat deel van Vlaanderen dat na 843 van het Duitse Rijk afhankelijk was, tegenover Kroon-Vlaanderen dat van de Franse koning afhankelijk was. Er is een borgstad in de meersen vlak over de Dender, op korte afstand van de oude kerk. Die zou opgegeven zijn omwille van de periodieke overstromingen in dit lage meersgebied, of nadat de graven van Vlaanderen tot de Dender waren doorgestoten.

Riehove: de oude benaming was Rideve, het was een leen van de heren van Pamel en stond op circa 400 m. over de Dender. Het Hof werd verwoest einde 16de eeuw en waarschijnlijk nooit meer opgebouwd. De bewoners van het hof en de wijk waren ook parochiaal met Pamel verbonden en dienden er mis te horen.

Voelde Clais senior zich wél thuis in het Pamelse kasteel, dan was dat voor Joos Vijd veel minder het geval. Maar... over welk kasteel gaat het?

Uiteraard over het Pamelse kasteel, het kasteel in de Kammeersen. De burcht werd omstreeks 1290-1300 opgetrokken door Jan, heer van Pamel en Ledeberg, en erfgenaam van Willem II van Ledeberg. Het kasteel werd in de geuzentijd verwoest en weer opgebouwd door Nicolaas de Montmorency in het begin van de 17de eeuw. De tekening van 1711 van landmeter J. De Dijn toont duidelijk een niet te groot tweevleugelig Renaissancekasteel met drie verdiepingen en twee hoektorentjes. Het kasteel werd afgebroken begin 19de eeuw. Het was toen reeds erg vervallen."

Naast de stroom aan historische gegevens, haalt Herman ook boeiende gegevens aan over het echtpaar Vijd. Hij legt haarfijn uit welke kledij ze droegen toen ze poseerden voor Van Eyck en hoe we uit kleine details allerlei beweegredenen kunnen afleiden. Ook de belangrijke rol van echtgenote Elisabeth Borluut en haar voorgeslacht krijgen de aandacht die ze verdienen. Hiernaast de beeltenis van Elisabeth op het buitenluik (r).

"Elisabeth Borluut behoort tot een van de oudste patriciërsfamilies van Gent. Het was een voorvader, Boudewijn Borluut, die in 1314 het belfort verder had laten bouwen en Jan Borluut, ook een grootoom, was één van de weinige Gentse patriciërs die tijdens de slag op het Groeningeveld in Kortrijk, zijn stadsgenoten aan Vlaamse kant aanvoerde. De Borluuts waren raspolitici die generatie na generatie in de schepenbank zetelden. Wie in Gent politieke macht wou, moest langs Elisabeths vader, die verscheidene keren eerste schepen was geweest."

Herman vervolgt met beschouwingen over het tijdstip waarop Van Eyck het Lam Gods heeft afgewerkt en de portretten van Joos en Elisabeth heeft gekonterfeit. Ook over hun levenseinde en over de plaats waar zij hun laatste rustplaats hebben gevonden, vernemen we details. In een slottekst besluit hij zijn bijdrage met een terugblik op een artikel van zijn neef, Gerard Van Herreweghen (nrs. 5&6, 47ste jaargang van 'Eigen Schoon en De Brabander'). Via het 'Oudtste Cijnsboek van Pamel uit 1391' komen we immers opnieuw op het spoor van vader en zoon Vijd.

"Een eerbiedwaardige reeks van adellijke families die achtereenvolgens de titel van de heerlijkheid Pamel hebben gevoerd – Boote, Vijd, Vilain, Montmorency, van Kruieningen, van Borsele, van Hoorn, de Croy, de Coupigny en d'Ongnies, leverden het cijnsboek van 1391 van de hand tot hand over, als het oudste geschreven bewijs van hun heerlijke grondrecht en van de ligging der begraasde percelen, van de respectieve eigenaars en van de mutaties na verwerking of verkoop.

Gerard Van Herreweghen is er zo goed als zeker van dat, telkens als Nicolaas (Clais) of Joos Vijd in het cijnsboek worden vernoemd, ze ook in Pamel zijn en zelf verpachten of ontvangen. Hieruit afleiden dat ze voor het grootste deel van het jaar ter plaatse verbleven, mogen we niet. Wel zullen ze op bepaalde tijdstippen in hun kasteel hebben gewoond, vermits er van een verhuuring geen sprake is en omdat hun aanwezigheid nu en dan wel noodzakelijk geweest zal zijn. De elementen die we kennen, zijn te gering in aantal om er vaste besluiten uit te trekken in verband met hun aanwezigheid hier. We kunnen alleen maar gissen.

Men vraagt zich af hoe Nicolaas Vijd, die toch vooral in Gent, en in het Land van Waas belangen had, zijn oog op de heerlijkheid Pamel-Ledeberg liet vallen. Misschien is de eerste kennismaking met de streek en met het dorp in verband te brengen met de oorlog die de Gentenaars in de jaren 1379-1385 tegen hun graaf Lodewijk van Male voerden. De familie Vijd bekleedde immers vooral militaire functies. Het is een feit dat de wagens die van Gent uitreden om overal in Vlaanderen levensmiddelen voor de bedreigde stad te gaan ophalen, door militaire escortes werden begeleid, en dat men ook tochten ondernam naar Asse, Liedekerke, Ninove en Ledeberg (1380-1381). Heeft Nicolaas kennis gemaakt met de schoonheid van het landschap en met de vruchtbaarheid van de bodem toen de Gentenaars in augustus 1380 Ninove en Ledeberg aandeden? Was hij een van de begeleiders?"

We krijgen ook nog een indrukwekkende statistiek mee die Gerard opstelde aan de hand van de cijfers van de rentmeesters. Daaruit blijkt dat de Vijds aan Pamel een lucratief wingewest hadden. En we geven ook nog graag het besluit mee waarmee hij zijn betoog afrondt:

"We zouden over al dat geld niet hebben gepraat, indien we geen overgang hadden gezocht, die ons voor de laatste maal bij Joos Vijd doet belanden, de Gentse mecenas die het ongeëvenaarde Lam Godstaferaal bestelde.

Want ook dit maakt deel uit van de Pamelse geschiedenis en is een stuk van onze trots, de wetenschap dat een onzer dorpsheren het beroemdste retabel aller tijden liet

schilderen en dat de gelden van Pamelse pachters en cijnsplichtigen hebben bijgedragen tot de afbetaling van het meesterwerk. Om het wat brutaler te zeggen. In het Lam Gods zit Pamel's zweet!"

HVH/WE

Wie graag het volledige, 16 bladzijden tellende artikel van Herman Van Herreweghen wil lezen, kan dit digitaal doorgestuurd krijgen. Een seintje naar rausa@skynet.be volstaat.

In de vorige tekst hebben we de Pamelse connectie aangetoond, maar Vijd kan natuurlijk ook geclaimd worden door Gent, en zeker ook door zijn geboorteplaats **Beveren**. Die gemeente organiseert in het seizoen 2020-2021 een heus feestjaar rond Joos Vijd, geboren Beverenaar, mecenas van de gebroeders Hubert en Jan van Eyck, én opdrachtgever van 'het Lam Gods'. Met het project 'VIJDWA' verschuift de gemeente Beveren de focus van de kunstenaars naar de opdrachtgever van het wereldberoemde schilderij. Opdrachtgever Joos Vijd speelde immers een cruciale rol in de ontwikkeling van Beveren. Een van de opvallende activiteiten is de tentoonstelling 'Joos. De (on)eindigheid van Vijd'. Deze tentoonstelling zou normaal van start gaan op 25 april in Erfgoedhuis Hof ter Welle. Helaas gooide het coronavirus roet in het eten. "Om dit gemis te compenseren, hebben we een afgeleide gemaakt van de toekomstige tentoonstelling in de vorm van een online verhaallijn rond deze markante historische figuur", zegt erfgoeddeskundige Bert Verwerft. Vanaf 20 mei kan je die bekijken via <https://artsandculture.google.com>.

Anderhalve eeuw harmonische klanken

We waren ons die avond, begin maart, nog niet echt bewust van de verpletterende gevolgen waarmee het vermaledijde Covid-beest de volgende dagen onze samenleving op een nooit geziene manier overhoop zou halen. We hadden een gemoeidelijke babbel met twee tenoren van de Borchtlombeekse 'Fanfare De Eendracht': Kris Lauwaert en Erwin Van Dessel. Wij keuvelden over de lange geschiedenis van hun fanfare, over de onvergetelijke viering van enkele weken voordien en over de stralende toekomst die het muzikaal gezelschap onder een nieuwe naam tegemoet zou gaan. Er werden afspraken gemaakt om tijdens de repetities foto's te komen nemen en enkele verdienstelijke muzikanten te interviewen. Toen het land een paar dagen later werd plat gelegd, moesten we onze planning herzien. Maar toch willen we in dit feestelijk artikel alle Rausalezers het verhaal aanbieden van deze eerbiedwaardige muziekvereniging.

1870. Terwijl Frankrijk en Pruisen in een bloedig militair conflict waren verwickeld, een pokkenepidemie honderdduizenden slachtoffers eiste, en Leopold II onervaren op zijn troon zat te bibberen, hadden enkele ondernemende burgers van het kleine Brabantse dorp Borchtlombeek toch de moed om een muziekmaatschappij op te starten. In hun 'standregelen' namen zij zich voor de beoefening van de muziekkunst aan te leren, te beoefenen en te verfijnen. Zij namen zich ook voor om de burgerlijke en godsdienstige plechtigheden op te luisteren in Borchtlombeek en omgeving. Overmoed? Geenszins! Wie de balans opmaakt van de voorbije 150 jaar, kan alleen maar met bewondering vaststellen dat de initiatiefnemers op het einde van de negentiende eeuw

de kiem hebben gelegd van een bloeiende muziekmaatschappij. Hebben ze zich gespiegeld aan Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek, waar 38 jaar voordien al een fanfare werd opgestart, we weten het niet. In elk geval inspireerden ze zich voor hun naam net als het 'kleine' Lombeek op de leuze van het jonge koninkrijk: 'De Eendracht'.

Er moet hier ook toen al heel wat talent hebben rondgelopen want, afgaande op de talrijke medailles die bengelden aan de fanfarevlag, werd er vanaf 1873 met succes opgetreden in zowat alle dorpen uit de omgeving. Ze werden in 1900 zelfs gelauwerd in Elsene, in 1903 in Oostende, in 1906 in Antwerpen en een eeuw geleden gaven ze zelfs een concert op de Brusselse Grote Markt. Als dat geen adelbrieven zijn!

Van meet af aan had de fanfare ook een (dorpspolitieke) kleur. De Eendracht waren 'de Witte', in 1913 zorgde de tegenpartij 'de Zwarte' ervoor dat ze ook een muziekkorps kregen: 'Fanfare De Verbroedering'.

Erwin Van Dessel geeft hierover enige toelichting:

"De kleur had aanvankelijk niet meteen iets met ideologie te maken. Zo had je bv. in Ternat ook witte en zwarte, maar daar waren de witte eigenlijk de zwarte. Vanaf het midden van de vorige eeuw was de stempel van de Borchtlombeekse 'witte' duidelijk 'CVP', dat werd zelfs opgenomen in de statuten."

Wanneer 'de partij' bij de gemeenteraadsverkiezingen de overwinning mocht vieren, dan stond de fanfare uiteraard klaar om het heuglijke nieuws (letterlijk) rond te bazunen in de Borchtlombeekse straten.

Het mag duidelijk zijn, de fanfares waren een belangrijk element in het Borchtlombeekse sociale leven. Overigens zal voor de meeste muzikanten toch het speelplezier de belangrijkste motivatie zijn geweest. En de kameraadschap natuurlijk! De meeste mannen (de dames hebben inderdaad pas vanaf de jaren '70 voorzichtig hun intrede gedaan) labeurden een hele week op het land of werkten zich uit de naad in de fabriek. Voor hen was de fanfare vaak hun enige verzet. Dat er na de repetities nog wat moest 'nagepreparaat' worden, laat zich raden. Over repetities en feestjes weet Kris Lauwaert ons heel wat te vertellen:

"De eerste repetities gingen door bij 'Messes', op de Weverstraat. Ik herinner me ook nog een 'meivireing' bij Fil van Niesses op de Eikauterstraat. Dat was zo'n soort Bruegeliaanse tafel voor de muzikanten, de helpers en de 'mambers' (steunende leden). Die mambers waren zeer belangrijk voor de fanfare, zij zorgden er immers voor dat er geld in het bakje kwam. Daar zaten enkele 'goede' burgers bij, maar ook heel wat eenvoudige mensen steunden met hun spaarcenten hun muzikale trots. In sommige gezinnen kwam het zo wel eens tot discussies tussen moeder de vrouw die de eindjes aan mekaar moest knopen en manlief die wilde weldoener wilde zijn voor 'de Eendracht'."

De muzikanten kwamen uit alle geledingen van de bevolking. Dat is een van de mooie facetten van zo'n dorpse fanfare. Het was niet uitzonderlijk dat een simpele metselaar naast bv. een notaris aan de pupiter zat en vaak ook een veel betere muzikant was. Bij 'De Eendracht' (net als bij de meeste andere dorpsfanfares) was het opvallend dat bepaalde families voor een constante aanvoer van muzikaal talent zorgden. Vaak waren twee en drie generaties actief bij 't muziek'. Twee voorbeelden: tegenwoordig spelen drie generaties Van Dessel mee (oma & opa, broer en zus, twee kleinzonen en een kleindochter)!

In de jaren vijftig was er ook al zo'n muzikale dynastie, namelijk de familie De Strijcker. Op de foto uit 1953 (bovenaan deze bladzijde), die we ter beschikking kregen van André De Strijcker, zien we van links naar rechts: Rifinus De Strijcker en zijn drie zonen Armand, André en René.

Muzikant word je niet van vandaag op morgen. Rekrutering en opleiding zijn dus altijd een grote zorg geweest. Erwin Van Dessel hierover:

"Wij hebben altijd zelf ingestaan voor de opleiding. Toen de muzikacademie werd opgericht, hoopten we dat dit zou leiden tot een spontane instroom van opgeleide muzikantjes. Maar in de jaren tachtig en negentig lukte dat niet echt. Alleen de kinderen wiens ouders echt betrokken waren bij de fanfare konden we behouden."

Alle verenigingen beleven periodes van succes en grote bloei, maar evengoed moeten zij soms door moeilijke perioden. Rond 1980 moest 'De Eendracht' door zo'n dalletje. Kris legt uit hoe dat werd opgelost:

"Er was wat 'bloedarmoede', de groep was te klein geworden om leefbaar te blijven. Merkwaardig genoeg had een paar kilometer verder ook 'De Eendracht van O.L.V.-Lombeek met hetzelfde probleem te kampen. Dat wisten we uit goede bron, we hadden namelijk dezelfde dirigent, Arthur De Doncker. Na wat overleg, besloten beide maatschappijen om samen verder te gaan, trouw aan onze gezamenlijke naam. We repeteerden driemaal per maand op woensdag in Borchtlombeek en eenmaal op vrijdag in O.L.V.-Lombeek."

Met enige weemoed denken ze terug aan die vrijdagavonden. Na de repetitie moesten ze immers langs Strijtem passeren en samen met de toenmalige voorzitter Maurice Pralle werd halt gehouden bij Pol Frit.

Lombeek en Borchtlombeek, Eendrachtig spelend op de Dikke Roosdaalse Feesten.

Erwin: "De muzikale avonden werden dus vaak afgerond met mosselen en frieten. We hebben overigens heel wat mooie momenten beleefd in die jaren. Maar toch bleef er een beetje een barrière. Met een dirigentenwissel is er toen wat tweedracht binnen gesloten. Er werd toen wijselijk besloten om in alle vriendschap uiteen te gaan en de mooie herinneringen die we samen beleefden te bewaren. De 'tweedracht' werd verdeeld in twee maal 'de eendracht'."

In de periode van de gezamenlijke Eendracht, speelden er in Lombeek al verschillende jongedames mee. En al gauw kwamen uit Borchtlombeek ook Maggy Van Asbroeck en Lutgart Ots het korps vervoegen. Het mannenbastion was doorbroken. Jonge mensen brengen andere jonge mensen mee. Dat ondervond men ook in Borchtlombeek. Niet alleen het muzikantenkorps werd meer divers, ook het instrumentarium breidde uit. Na de logische aangroei met klarinetten en saxofoons, deden recent ook hobo, fagot en zelfs violen hun intrede. Je kan de tijdsgeest niet tegenhouden! We kunnen met nostalgie terugdenken aan de zomerse processies toen de fanfare opstapte langs de met bloemblaadjes en gekleurde snippers bestrooide straten, aan de kleine concertjes die nadien in de kroegen spontaan overgingen in volkse bals, tot diep in de nacht. Die tijd is voorbij, maar we krijgen in de plaats tot in de puntjes verzorgde concerten waar je vanuit het pluche van de schouwburgzetel in ideale omstandigheden kunt genieten van hoogstaande muziek.

"Dat is waar de huidige bestuursploeg zich met volle overtuiging wil voor inzetten" zegt

Kris Lauwaert, "We hebben ieder jaar ons groot concert, maar ook onze 'Vlaamse kermis' is een evenement waar heel wat energie in kruipt. Om zaad in het bakje te krijgen is er uiteraard ons eetfestijn en dan zijn er regelmatig speciale gelegenheden die we mogen opluisteren. Voor sommige muzikanten is de wekelijkse repetitie misschien nog het belangrijkste. Elke woensdag is het letterlijk verzamelen geblazen in het achterzaaltje van herberg 'Den IJzer'. Die locatie is voor ons ideaal. We hopen dat Francine honderd jaar wordt, want zonder 'onze thuis' zou het niet meer hetzelfde zijn."

Enkele jaren geleden werd besloten om van de vereniging een vzw te maken. Erwin motiveert:

"We hebben intussen al een behoorlijk patrimonium opgebouwd en wanneer je zoals wij, grote evenementen als de Vlaamse kermis organiseert, dan zijn de risico's te groot geworden om dat zonder echte structuur te doen. Wij hebben een bestuur van tien personen (waaronder drie dames). Kris is sinds 1991 onze gewaardeerde voorzitter. Ik zeg altijd: Kris speelt voorzitter... maar geen instrument. Hij heeft altijd wel een grote pot zelf bij. Waar mensen samen komen, durft het immers wel eens te wrijven. En dan kan een zalvend woord wonderen doen."

2020 moest dus een groot jubeljaar worden. Het begon schitterend met een onvergetelijk concert op 16 februari in de Sint-Amanduskerk. Het Borchtlombeekse gebedshuis liep boordevol met enthousiaste sympathisanten. En die kregen waar voor hun geld! Dirigent Andy Asselman had een feestelijk programma samengesteld. De versierde kerk, de mooi uitgedoste muzikanten en een knappe soliste zorgden voor artistiek hoogstaand spektakel.

Foto Daniël Segers

Op het einde van deze geslaagde viering mocht Burgemeester Wim Goossens ook plechtig de nieuwe naam verkondigen: Concertband Armonia! Een mooie, klankrijke naam zouden wij zo zeggen.

Hoe het feestjaar verder zal verlopen, heeft de Armoni ploeg zelf niet in handen. Veel zal afhangen van de Covid-19-toestanden. Wat wel al vaststaat is dat er een redactieploeg naarstig aan de slag is gegaan om een jubileumboek samen te stellen.

Alle dirigenten en voorzitters worden opgespoord, krantenknipsels en verslagen van succesrijke concerten of parades worden opgesnord, verhalen en anekdotes geselecteerd. In dit boek zullen nooit eerder getoonde foto's worden opgenomen, zoals hieronder, de foto uit 1958 waar De Eendracht in kniehoge sneeuw, blazend haar muzikant Rufin De Strijcker ten grave draagt.

Foto: archief André DeStrijcker

De lezer zal de legendarische momenten kunnen herbeleven van de Vlaamse kermis waarop The Flying Tunderbirds de tent haast uit haar zeilen deed barsten. Ongetwijfeld zullen er foto's worden opgenomen van kunstfestival 'in de Luwte', een van de mooiste culturele evenementen die ooit in deze

gemeente hebben plaats gehad en waar de Borchtlombeekse Eendracht haar medewerkers met man en macht had voor ingezet en zo een bepalende rol speelde in het grote succes van dit evenement.

We zullen kunnen merken hoe muzikanten die vandaag met grijs (of helemaal geen) haar rondlopen, eruitzagen als frisse knapen, of pittige jonge meisjes in het trommelkorps.

De Eendracht in Rockenborg 1970

Kortom, alles wat we hier hebben verteld en nog veel, heel veel meer, zal je kunnen lezen in die mooie jubileumpublicatie die je (als alles goed loopt) mag verwachten tegen 13 december.

In afwachting dat dit boek onder luid geschal van al de muzikanten zal worden voorgesteld, klinken wij vandaag 'vanuit ons kot' alvast op het succes van de Koninklijke Fanfare De Eendracht uit Borchtlombeek... euh, ik bedoel, op de volgende honderdvijftig jaar van Concertband ARMONIA!

WE

Foto Daniël Segers

Wij hebben intussen al een hele collectie 'portretten' gemaakt van verdienstelijke vrouwen en mannen uit onze gemeente. Het is telkens een voorrecht om deze mensen hun verhaal te horen doen. Vaak zijn het verrassende biografieën vol onverwachte wendingen. Elke keer volgt dan de moeilijke opdracht om al die boeiende elementen samen te vatten in enkele bladzijden. Geen eenvoudige klus, zeker niet als je de levensloop van iemand als Frans Kestens uitschrijft. In de neerslag van het aangename gesprek met 'meester' Frans, zullen we ons dus beperken tot enkele aspecten van zijn veelzijdige persoonlijkheid.

Het was een beetje een fletse, kille zomerdag, die negende juli van 1926. Maar aan de Profetenstraat lieten ze dat niet aan hun hart komen, want daar had Marie De Ro net het leven geschonken aan een flink zoontje dat de voornaam van zijn grootvader zou krijgen: Frans Kestens. Het knaapje groeide op aan de Profetenstraat, waar zijn grootvader Frans en grootmoeder Apollonia Van den Eeckhoudt zich in de tweede helft van de negentiende eeuw hadden gevestigd. Vader Adolf Kestens zette de landbouwtraditie voort.

Op een boerenerf is er altijd werk, ook de kinderen werden voor allerlei karweien ingeschakeld. De kleine Frans vond het echter niet zo erg, hij had duidelijk een flinke portie 'agrarische' genen meegekregen.

Het was de tijd dat het hele leven volgens vaste patronen verliep. Eerst naar school op de Ledebergse Dries, later naar het Mulhof. Daar heeft hij nog kennis gemaakt met de 'boule Flamande' een smerig systeem waarbij de kinderen mekaar een bol moesten doorgeven, wanneer ze iemand Vlaams hoorden spreken. Het was ook de tijd van de catechismus en het hele 'rijke Roomse leven', de buurt met haar vertrouwde en merkwaardige figuren. Frans sloeg het allemaal op in zijn geheugen dat na 94 jaar nog altijd helder functioneert.

"Tegenover ons woonde 'Dikke Moesj'. Ik zie hem nog altijd bezig zijn karbierlamp klaar te maken vóór hij 's avonds vertrok op zijn fiets naar Okegem en hoe hij 's morgens, zwart bestoven thuis kwam. Hij was bijna

even breed als hij groot was. Maar macht dat die had! Hij had altijd zijn 'vaatje joenk' bij de hand. Dat gingen zijn kinderen halen bij 'Benoeë ooët den Tèk'. Maar ze konden zoveel niet aanhalen als Dikken dronk. In de zomer ging hij bijna niet slapen, want dan moest het veld 'gepikt' worden. Hij kon dubbel zo snel een veld graan maaien dan een ander. Er werd wel gezegd dat in het veld waar den Dikken had gepikt, dat ge daar tussen de stoppels uw broek niet kond afdoen, zo hoog liet hij de stoppels staan..."

Frans vertelt meeslepend over zijn buurt, in geuren en kleuren. Ook over de tragische oorlogsperiode. Hij was nauwelijks dertien jaar toen de oorlog uitbrak. Vooral die eerste dagen van de Achttiendaagse Veldtocht hebben diepe sporen nagelaten.

"Hier zijn op 18 en 19 mei '40 op hun eigendom 35 obussen gevallen, we hebben die putten geteld. Het Engels geschut kwam van over de Dender, tegen de oprukkende Duitsers. Ook bij ons was er schade, de muur van ons huis was één groot gat. We zaten met heel de familie Kestens in de kelder van Truies Hof, met de geburen erbij. Mijn vader en zijn broer hadden de patattekelder gestut. We zaten daar met in de dertig mensen bij mekaar. Ook Dikke Moesj en zijn gezin zaten daar. En Dikken aan het bidden tegen de sterren op, terwijl hij nooit naar de mis ging.

Tegen onze muur stond er een kanon te blaffen. Bij Cornilles, hier rechtover, is er een obus gevallen op de hoek van hun huis, waar zij in de kelder zaten. Maria en haar broer en zus zijn van schrik naar buiten gelopen en op dat ogenblik valt er toch zeker wel een obus op de koer.

Maria heeft toen een scherf in haar zijde gekregen. Ze hebben haar naar het erf van Truies gebracht, waar ze verzorgd is geweest door een Duitse dokter. Maar tevergeefs, ze overleed ter plaatse als enige slachtoffer in Pamel. Haar broer heeft me de scherf gegeven en ik bewaar ze als droevig souvenir."

De schrapnelscherf die Maria dodelijk verwondde

Het stond in de sterren geschreven: Frans zijn toekomst lag in de landbouw. Hij zat al in de tuinbouwschool van Wetteren, samen met Frans Cornelis. Hij had gezien wat een prachtige serres er bij zijn dorpsgenoot aan de Lange Kamstraat stonden te wachten op een mooie toekomst en hij dacht dat dit voor hem ook mogelijk moest zijn op het grote perceel van de familie Kestens aan de Profetenstraat.

Eén van de vrienden des huizes was de oude dokter César Roosens. Op een keer waren de ouders van Frans met hem aan de praat geraakt over de toekomstplannen van hun zoon. Dokter Roosens opperde toen: "waarom laat ge die jongen niet voor onderwijzer studeren? Als hij zijn diploma heeft, zal ik er wel voor zorgen dat hij in Pamel benoemd wordt (Roosens was op dat ogenblik schepen).

"Ik ben door dit aanbod van gedacht veranderd. Ik heb me toen rond Kerstmis laten inschrijven in Sint Thomas in Brussel. Daardoor moest ik een voorbereidend jaar doen. Maar toen ik in 1947 mijn diploma haalde en me in Pamel wou aanbieden voor een open gekomen plaats, was dokter Roosens gestorven en omdat ik voordien mijn ronde had gedaan bij alle gemeenteraadsleden om mijn kandidatuur bekend te maken, viel dat niet in goede aarde bij burgemeester De Schepper. Het betaamde volgens hem niet dat ik me als 'Metten' (de partij van De Schepper) had verlaagd om ook steun te

zoeken bij 'de Doempers'. Er werd dus voor iemand anders gekozen. Ik kon toen wel in Brussel als vertaler aan de slag bij het Neutraal Ziekenfonds. Toen ik daar een zeven-tal jaar aan de slag was, kwam er weer een betrekking voor onderwijzer open en toen heeft de jonge dokter Albert Roosens (die eerst schepen en later burgemeester werd) wél de belofte van zijn vader kunnen waarmaken. Ik kwam meteen terecht in het derde studiejaar. Ik heb in die klas de twintig mooiste jaren van mijn carrière beleefd".

Toen Frans over zijn onderwijs carrière begon, heb ik zijn verhaal even onderbroken met een kleine getuigenis. Het is merkwaardig hoe leerkrachten, soms onbewust, door een schijnbaar onbeduidend detail het leven van kinderen kunnen beïnvloeden.

Toen ik zelf in september 1961 bij meester Frans mijn derde studiejaar aanvatte, wist ik nog niet dat deze opvoeder mijn leven zou veranderen. Het begon allemaal heel gewoon: het in koor afdreunen van de tafels van vermenigvuldiging, het drillen van de catechismus en het ontrafelen van de raadsels van werkwoordvervoegingen.

Sommige onderwijzers hadden de gewoonte om de zaterdagvoormiddag (tja, toen was er nog les op zaterdagvoormiddag) de muzische component toch wat aan bod te laten komen. Op zo'n gezegende zaterdag lei meester Frans zijn krijt neer, haalde uit een lichtbruine zak (die ons al een hele tijd had liggen te intrigeren), een glimmende gitaar tevoorschijn. Hij zette zich op de hoek van zijn bureaumeubel, streelde de eerste akkoorden uit zijn snaren en zong.

Menig Rausalezer heeft destijds allicht het Bijbelse verhaal van Saulus horen vertellen, waar de Romeinse veldheer en Jodenvervolger van zijn paard werd gebliksemd, betoverd door het grote goddelijke mysterie. Zo werd ik daar door mijn meester op die zaterdag van mijn sokken geblazen. Ik was bekeerd! Dit was het mooiste dat ik tot dan toe op de schoolbanken had aanschouwd. Mijn moeder heeft nog een paar jaar weerstand geboden, maar om van het gezaag verlost te zijn, kreeg ik in mijn plechtigheidscommuniejaar toch mijn lang verwachte gitaartje. De gevolgen zijn bij nogal wat dorpsgenoten bekend...

De inhuldiging van dr. Roosens tot burgemeester van Pamel (1959) werd een groot volksfeest. Frans Kestens (uiterst rechts op de foto) liet zich niet onbetuigd en zorgde mee voor een studentikoos muzikaal tintje. Links van hem rookt Frans De Pever zijn sigaretje. Misschien herkennen onze lezers nog andere studenten?

Frans had mijn verhaal glimlachend aangehoord.

"Ik heb me die gitaar aangeschaft toen ik naar de normaalschool ging. Ik volgde toen ook cursus bij een privéleraar in Brussel, ook nog toen ik voor het ziekenfonds werkte. Toen ik dan begon les te geven nam ik ze mee naar school. Ik dacht dat ik haar daar veilig kon achterlaten, maar op een keer werd er ingebroken en de dieven namen ook mijn instrument mee. Ik kreeg achteraf wel een nieuw instrument van de gemeente. Ik durfde haar echter niet meer achterlaten en sindsdien kon men mij regelmatig met mijn gitaar op de fiets van en naar school zien rijden".

Toen Burgemeester Van Cauwelaert later opteerde voor vakleerkrachten, kreeg Frans de opdracht om de vakken wetenschappen, aardrijkskunde en geschiedenis te onderwijzen in de drie hoogste klassen. Hij deed dat plichtsbewust, maar had toch heimwee naar zijn 'derde'. Door allerlei omstandigheden, werd hij op het einde van zijn loopbaan ook nog schoolhoofd. Omdat dit bij sommige collega's voor enige onderhuidse wreveld zorgde, was de voldoening aanvankelijk ook niet echt groot. Naar het einde toe veranderde dat en werd hij met de nodige luister en feestgedruis uitgezwaaid.

Op de kleurfoto hiernaast, genomen tijdens de afscheidsviering, zien we (staand) Pol Geeroms, Marieke Geeroms en Adrien Lemaire. Zittend: Willy Braeckmans, Robert

Van Isterdael, Cornel Evenepoel en Frans Kestens.

Om de herinneringen wat te ondersteunen, had Frans er een map met foto's bij gehaald. Daar zat een hele reeks bij die te maken had met de Denderzonen, Pamel's voetbaltrots. Sylvain, de broer van Frans, had nog het prille begin meegemaakt (1941), toen de eerste Denderzonen zich op de Keer gingen verkleeden bij Marie Lat om dan, op de weide tegenover, hun match te spelen. Zo raakte Frans ook betrokken bij de groep. Hij zou zich ontplooiën als een zorgzame begeleider van jonge spelers. Ontelbaar zijn de kilometers die hij met de jonge bende heeft rond getoerd, niet te tellen de documenten die hij heeft opgesteld en de verslagen die hij schreef voor Het Nieuwsblad.

*Frans met 'zijn jongens',
de junioren van Denderzonen Pamel*

"Ik heb er vele jaren opzitten als begeleider van de 'juniors'. 's Zondagsmorgens gauw naar de eerste mis. Intussen had mijn moeder mijn boterhammen klaar gemaakt zodat ik rap rap kon vertrekken met mijn mannen. Dan de match bijwonen, de nodige paperassen regelen en een stuk in de achternoen thuis komen.

Op een keer heb ik zo wel iets raars meege maakt. Tijdens zo'n match had de scheidsrechter een overtreding gefloten op een speler. Die kerel was daar echt niet mee gediend en ging met grote gebaren zijn beklag doen. Hij verweet de man dat hij geen verstand had van voetbal. "Kunt gij het beter?" vroeg de scheidsrechter. Toen de opgejutte speler daarop met een kordaat "Ja" antwoordde hing de scheidrechter het arbitersfluitje om de hals van de verbouwereerde speler en zei, terwijl hij het veld verliet: "Doe het dan maar zelf". Ik heb het voorval plichtsbewust opgenomen in mijn verslag. Dat is dan op een of andere manier onder ogen gekomen van de legendarische sportverslaggever Paul Jaquemyms, die in die tijd in het Nieuwsblad een populaire rubriek had 'de capriolen van de bal'. Pol heeft toen mijn verhaal integraal overgenomen in de krant..."

Wanneer we de foto's verder doornamen, herkende ik plots een prent die we in 2014 al eens publiceerden in ons nummer dat gewijd was aan de Roosdaalse theatergezelschappen. En wat blijkt? Frans heeft ook een toneelverleden.

"Ik ben als kind nog naar 't konseir' geweest in de zaal bij Fil Plas (Theophiel Vanderplas, Lombeekstraat). Daar speelden toen o.a.

Borloken (Jozef Borloo), meester Adelson Wauters en mijn nonkel Jef (Jozef Kestens). Later heb ik dus zelf meegespeeld met de toneelgroep van de Denderzonen in de bovenzaal van 't Vlaams Huis. Als we daar in die zaal van Pever speelden, kwam daar zoveel volk op af dat ze het plafond van het café eronder moesten ondersteunen.

Ik ben nooit bij de hoofdrolspelers geweest. Ik herinner me dat ik eens een rol heb gehad waarin ik burgemeester moest spelen. Ze hebben me toen kussens rond mijn buik gebonden om er dik genoeg uit te zien. Wanneer we een operette speelden, gingen we altijd repeteren 'in de molen', bij René Van Nuffel. Wij hadden eigenlijk niet echt een regisseur. Iedereen zei zijn gedacht en we kwamen er wel uit. René van de zwarten (Vanderkelen), die kon al eens iets meer vertellen, op hem draaide het wat meer af."

Op de foto hieronder zien wij het acteursgezelschap van de Denderzonen bij een opvoering in 't Vlaams Huis, bij Pever. We zien vlnr: Rene Vanderkelen, Willy Braeckmans, Jean Willems, Georgette Segers, Cyriel De Doncker, Roger Renders, Romain Van Hoslbeeck, Omer Sneppe, Frans Kestens, Julia Vanderkelen en (zittend) Adrienne De Pever.

En dan zijn er de duiven. Hoewel Frans zelf nooit een duif heeft gehad, heeft zij zich meer dan een halve eeuw ingezet voor de gevederde vrienden.

Het gebeurde meer dan eens, wanneer Frans op het veld aan het helpen was, dat zijn peter, Alfons De Bast kwam vragen: "kan Franske mij niet komen helpen?" Alfons was de lokaalhouder van de duivenbond. Het was een van de drukst beklante cafés van Ledeberg.

Zo werd Frans als jonge knaap regelmatig ingeschakeld in het Duivenlokaal bij De Bast, het café met de trapjes op, waar de Kleistraat (nu Dr . Roosensstraat) overloopt op de Ledebergse Dries. Het was een echte pleisterplaats voor alle Ledebergenaars. De notaris heeft er honderden huizen en percelen per opbod verkocht, de dorpsfilosofen hebben er de wereld verbeterd en de duivenmelkers waren er kind aan huis (foto hieronder).

"Dan trok ik dus mee naar De Bast. Ik was maar een klein manneke, maar wel al oud genoeg om de ringen en de naam op te schrijven. Zoet van den Blang zei me het

nummer van de ringen dat ik moest noteren en hij stak de duiven in de mand die dan even later zou vertrekken naar de losplaatsen van Quiévrain, Noyon of St. Quentin...

Ik heb dat 55 jaar gedaan. Ik moest er altijd zijn, van begin maart tot oktober. Ik was de enige van den duivenbond die zelf geen duiven had. Dus ik was daar altijd als eerste om de 'constateurs' af te lezen en te noteren. De anderen van het bestuur, die kwamen pas aan als hun eigen duiven waren gevallen. Ik stond daar dus voor het grootste stuk alleen voor de zaak. Ik heb uiteindelijk van mijn hart een steen moeten maken en ik heb na 55 jaar mijn ontslag gegeven."

Die belangeloze inzet, het is een kenmerk dat als een rode draad door het leven van Frans Kestens loopt. En dan hebben we het nog niet gehad over de vader en de echtgenoot. In 1959 trouwde Frans met Eveline Van der Speeten. Hun dochter Machteld en zoon Raf zorgden voor een mooi nakomelingschap: vier kleinkinderen en negen achterkleinkinderen. Het zal daar tot voor enkele jaren levendig aan toe zijn gegaan. Vandaag is het in zijn huis aan de Profetenstraat misschien nog wat stiller dan elders want vorig jaar moest Frans zijn Eveline laten gaan. Ze was 84 jaar.

Maar Frans is geen kniezer. Zelfbeklag is aan hem niet besteed. Als straks dat ongrijpbare virus zal zijn bedwongen, gaan wij weer een praatje slaan met Frans. Hij heeft beslist nog heel wat herinneringen door te geven en wijze woorden die in geen boeken staan geschreven.

WE

Nu we de Borchtlombeekse muzikanten aan het woord hebben gelaten (blz. 10), past het om ook het mooie dialect van Noord-Oost Roosdaal eens te laten weerklinken. En dan nog wel in een waar gebeurd verhaal van een Bugelspeler, met daar bovenop een schitterende foto, een eeuw geleden genomen door een Borchtlombeekse fotografe, Julie Evenepoel.

Ge mokt ewa mee as muzekant. Veel plezier en kameroudskap, mo vantaëd euk wel zja-loezie. Wa da 'k gon vertell'n es een gieël peus leen gebeerd, mo 't es te skeun ve nie te vertell'n.

Jefke van Rozes was de joengst'n van een greute muzekoul familje. De joengst'n, mo verzekers daan met 't mieëste ounleg. Zè vader aa em op zèn twelf jour al meegebrocht no ons fanfaar 'Den Ieëndracht' van Berchloemmek.

Jefken aa 't lifst van al troempet gspeljd, mo oemdat er te waëneg bugels wour'n, moest'n aa bugel speel'n. Vé em was 't al gelaëk, as'n mo kost speel'n. Kets derno es Ernest, den ieësten bugel plots gesterven, en domee wier Jefken derekt ieësten bugel. Na weet alleman dat al in een fanfaar gspeljd eid, dat den ieësten bugel den 'drouger' es van et meziek. 't Es meskien wat overdreven, mo aëgelèk es al wa dei ander doen een betjeken versiering ba de partie van den bugel. Mo oemdat'n aa alieën was as solist, wo da zeggen da Jefken ba elken oëtstap of prosesse van 't begin tot 't enje de zang moest drougen. Ze zanj'n van em wel dat'n e stoulen ambesjuur aa, mo vantaëd aën op 'tenje toch kramp in zèn kouken. Da vond Jef nog 't ergste nie. Wa dat em douneg naëg zèn keil oëtink, was de gewoenjte van Toon van Tist Skavie, den tweeëd'n troempet. Onder een marsj moest daan mo ie en dou een pour noten bleiz'n, mo dane koest'n em nie loute'n van op 't enje van on elk eireken azoe e stjet'n 'pierlapetetit oun 't angen, veu goed op te vall'n. Da werkt'n douneg op Jefke zèn zeen, zeker omdat Tist (de vader van Toon) nou elk stik zaa: "Onzen Toon, dat es toch nogal ne solist, newou."

Jefke ied lank op zèn tanne gebeet'n, mo as Tist wee ne kieë on 't stoëffe was, zaa Jefken azeu langs zènnen nees: "Ne goeie solist vé draa noot'n..."

Klap van hier: de solist

Dovan wour'n Tist en Toon azeu in ele gat gebeet'n dassé zanj'n: "Ga onneuzel menneken, of da gaa na spèljt of nie, 't en zal niemand eur'n".

Da was ba Jefken naëg oungekommen. Kèt dernou moest de fanfare speel'n in de prosesse. Alleman stond gerieëd me de partie van 'Mater Dolorosa' in zèn klem.

Dat es een skeun, treige marsj, mé een sjieke zanglaën ve den ieësten bugel. Mè een brieëd gebour gaf Fons, den direzjent, tieëken vé in te zètt'n. Jefken prest'n zèn leppen op zèn ambesjuur, mo a blees gien ieën noot. Wa da volgd'n was ewa teuteut van de trombons, ewa hoempa van de tuba's en ie en dou ne pieperdepepiep van de troempett'n. Nou e pour mout'n koest Fons nie anders as 'afsloun'. "Awel solist" zaa Jefken tegen Toon, "ik en em a nie g'eurd?"

Nou e zalvend wordeke van Fons eid Jefken de rest van de prosesse gspeljd gelèk ne vurtewoos. Mo ba Toon en Tist stond'n der vanaf dein altaëd veel krousj'n en bemols on ele sleter.

De molen van Kattem

Pas is de trein, het dorp van Pol De Mont voorbij
of achter 't bomennet, nog af en toe
verscholen,
verschijnt gelijk een spin ten einder,
de oude molen.
Daar ziet hij aan zijn voet de grootse
vlakke vrij.

'k heb in de zomer dikwijls op zijn trap
gezeten,
het welig Denderland bewond'rend
overschouwd,
dat weids, in wisselend licht, zijn gol-
vend land ontvouwt.
Het licht, met brede zwaai, de
heem'len door gesmeten.

De trein holt voort. Ik staar de molen
na. Weer 't spel
der bomen en de trein schiet zacht de
Dender over.
Een grijze kerk rijst vredig uit een tuil
van lover,
een laatste maal, de molen. Ik zeg stil
vaarwel.

Ik denk aan hem als aan een vriend.
Hij draagt de sporen
van weer en tijd. Zijn lijf is hier en
daar gespleten,
zijn moede trap, door zon en regen uit-
gevreten.
Hij draait niet meer. 't Graan heeft
naar hem de weg verloren.

De oogsten van heinde en ver, die rijp-
ten in zijn zon,
die goldden in zijn wind, zijn statige
liefde tegen,
die ritselend bogen voor zijn vaderlijke
zegen,
terwijl het plechtig licht zijn laatste
stralen spon.

Die heeft hij steeds daarboven konink-
lijk ontvangen
en voor hun daag'lijks brood, de men-
sen uitgedeeld.
Hij heeft de jaren niet geteld dier
blanke weeld,
maar 's avonds, als voor eeuwig zich
met goud omhangen.

Wanneer de wind, zijn bondgenoot,
zich opblies tot
de zwarte storm, en gierend bomen ne-
dersmakte,
stond hij met woeste trots, als toon-
beeld voor de vlakke
die raadloos beefde en schokte, en was
alleen met God.

Zijn heerschappij is uit. Zijn kruin staat
onbewogen.
Ten hemel rijst een wiek, haar zusters
volgen niet.
Vorst van de heuvel, die zijn land nog
bloeien ziet
maar de eenzaamheid verduurt van hen
die sterven mogen.

Nog steeds biedt hij het hoofd aan
stormwind en orkaan,
doch komt uit elken strijd wat meer ge-
wond, gehavend.
Eens zal het luchtgeweld, naar huilende
einders dravend
hem rukken van zijn voet en krakend
nederslaan.

Hoe lang nog zal het lot hem voor de
val behoeden?
Hoelang nog draait de mens eer hij hem
zelf vernielt?
Zo moet, mijn hart, het schoon vergaan
waar gij van hielt
gij ziet het onheil worden, kunt zijn dag
bevroeden

Maar hopen doet gij toch, bij elke
nieuwe tocht
naar hem, gij die hem zo bemind hebt,
eenzaam herte,
Tot ge eens de dood in u, zult staren
naar een verte
waar gij voor de eerste maal, vergeefs
uw molen zocht.

Molenspecialist en Rausalezzer Jan Delcour stuurde een gedicht door van Jef Mennekens. De dichter schreef het in 1930 en het vers verscheen eerder in het 'Historisch Jaarboek van Herentals'. De foto komt uit het archief van de werkgroep 'Kattem' en is bewerkt door Jan De Mont. Een mooie mijmering om deze Rausa-editie mee te besluiten.